

12 misli vélikih renesančnikov

Kuzanski, Alberti, Ficino, Pico, Leonardo, Erazem
More, Rabelais, Kopernik, Bruno, Montaigne, Shakespeare
(izb. & ur. M. U.)

K uvodnemu predavanju cikla: *Človek in kozmos v renesansi*, FF, 2016/17

Desno: Nikolajeva knjižnica v njegovem rojstnem mestu Kues (lat. Cusa) v Nemčiji.

Nikolaj Kuzanski
(1401-1464)

I. misel o spoznanju

“Vsi naši najmodrejši in najbolj božanski učitelji se strinjajo v tem, da so vidne stvari resnično podobe <images> nevidnih in da je stvarnik na ta način omogočil ustvarjenim bitjem, da so jim [nevidne] dostopne v spoznavajočem pogledu kakor v zrcalu in uganki <quasi in speculo et in aenigmate>. To pa, da so duhovnosti <spiritualia>, ki so nam same po sebi nedostopne, prepoznavne simbolično <symbolice>, izvira iz zgoraj povedanega, namreč da so vse [stvari] med seboj povezane v nekem nam skitem in nedoumljivem sorazmerju <proportio>, tako da iz vseh vznikaja en univerzum in da so vse v enem največjem to samo eno.”

Nikolaj Kuzanski: *Učena nevednost (Docta ignorantia, 1440)*, I. knjiga, 11. pogl.

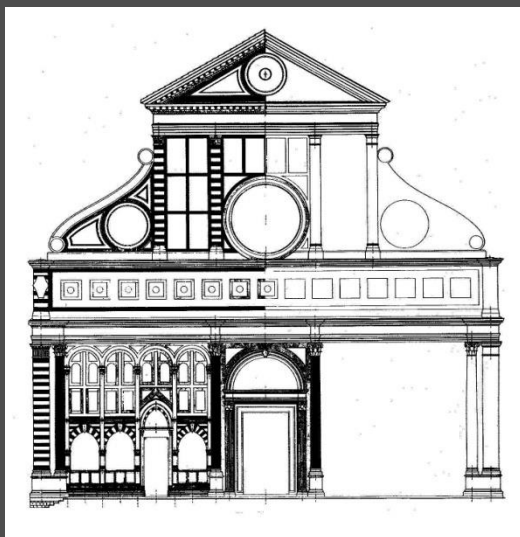

Levo zgoraj:
Notranjost cerkve
San Sebastiano,
arhitekt Alberti,
Mantova, 1460.

Levo spodaj:
Skica fasade cerkve
Santa Maria Novella,
Firence, 15. st.
("zlati rezi").

Leon Battista Alberti
(1404-1472)

II. misel o lepoti

“Lepoto opredelimo kot harmonijo med vsemi [strukturnimi] členi, kot enotnost, ki jo tvorijo njeni deli in je zasnovana na nekem natančno določenem zakonu, tako da razen v njeno škodo ni mogoče ničesar ne dodati, ne odvzeti, ne spremeniti. Lepota je odvisna od skladnega kriterija proporcionalnosti.”

“Vsi po naravi ljubimo stvari, ki so odprte in jasne.”

Alberti: O slikarstvu (De pictura, 1435).

Levo: kupola kapele Pazzi, arhitekt Filippo Brunelleschi sredina 15. st., Firenze.

Marsilio Ficino
(1433-1499)

III. misel o angelu

“Nad gibljivo dušo je negibni angel” –

“Doslej smo ugotovili, da je nad telesnim sestavom neka oblika, ki smo jo imenovali razumska duša. Njeno bistvo ostaja vedno isto, na kar kaže stalnost volje in spomina. V svojem delovanju pa je spremenljiva, saj ne misli vsega naenkrat, temveč eno stvar za drugo [...] v teku časa. [...] Bolj celovito [pa] je življenje, ki je istočasno v celoti združeno s samim seboj in ni odmaknjeno od sebe [...]. Nad tem, kar se spreminja, ker mu nečesa manjka, nujno obstaja nekaj, kar se ne giblje, bodisi ker mu nikoli nič ne manjka, bodisi ker je samo že karseda polno.”

Marsilio Ficino: *Platonska teologija* (*Theologia platonica*, 1482), I. knjiga, 5. pogl., prev. Sonja Weiss

Levo: Michelangelo Buonarroti, Nagrobnik Lorenzu de' Medici, "Urbinskemu vojvodi", 1534, Florence; na levi *Mrak*, na desni *Zora*.

Pico della Mirandola
(1463-1494)

IV. misel o svobodi

"Človek je svobodno središče sveta". Bog govori človeku:

"V središče sveta sem te postavil, da bi se od tod lahko bolje razgledal po vsem, kar je na svetu. Nisem te ustvaril ne kot nebeško ne kot zemeljsko bitje, ne kot smrtnika in ne kot nesmrtnika, zato da bi si ti sam – častit in svoboden kipar svojega lastnega bitja – izklesal svojo podobo tako, kakor bo tebi najbolj všeč. Lahko se boš izrodil in postal nižje, brezumno bitje; lahko se boš po svoji volji prerodil in postal nekaj višjega, božanskega."

Pico: *Govor o človekovem dostojanstvu (Oratio de hominis dignitate, 1486)*, prev. Brane Senegačnik.

Desno: Leonardo,
Madona v votlini (1485),
Louvre, Pariz (izrez).

Leonardo da Vinci
(1452-1519)

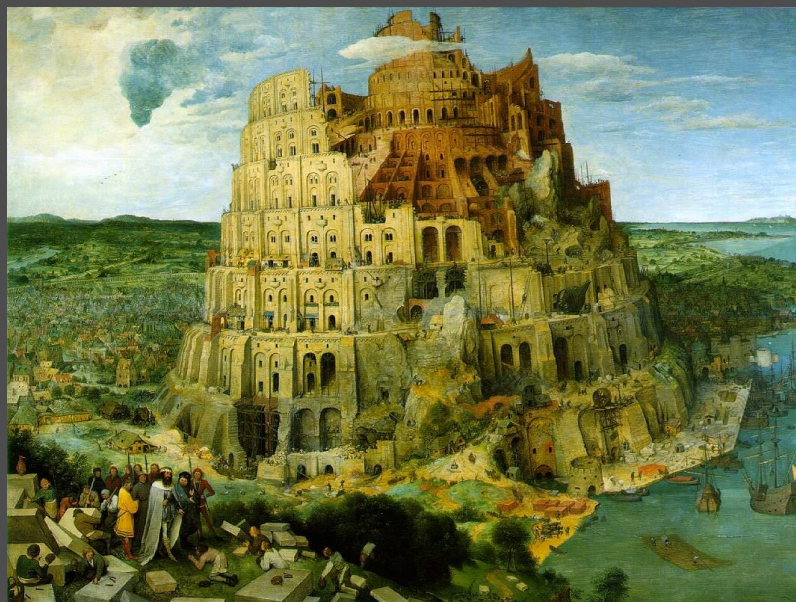
V. misel o videnju

“Znati videti” <*saper vedere*>.

“V kakšnem okviru moramo slikati obraz, da bi mu dali milino senc in svetlobe:

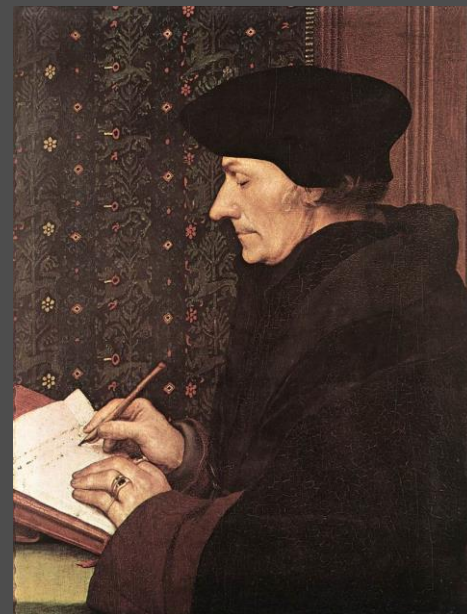
Največjo ljubkost senc in svetlobe dobijo obrazi ljudi, ki sedijo na vratih temnih bivališč. Oči gledalca vidijo, da je senčni del teh obrazov zatemnjen s sencami omenjenega bivališča in da se osvetljenosti istega obraza pridruži jasnost, ki mu jo daje sijaj zraka: zaradi takšnega stopnjevanja senc in svetlobe je obraz zelo reliefen; v osvetljenem delu so sence skorajda neopazne in v senčnem skoraj ni zaznati svetlobe. S takšnim prikazovanjem in stopnjevanjem senc in svetlobe pridobi obraz veliko lepote.”

Leonardo: *Trakrat o slikarstvu*, fragment 90, prev. T. Jurca in M. Žlender.

**Erazem
Rotterdamski**
(1469-1536),
naslikal Hans
Holbein ml., 1523

Levo: Pieter Bruegel,
Babilonski stolp (1563),
Umetnostnozgodovinski
muzej, Dunaj.

VI. misel o norosti

Iz *Hvalnice Norosti*, govori sama Norost:

“Vsakdo ve, da imajo teologi javno pravico natezati nebo, to je *Sveto pismo*, kakor čevljar kožo. To pravico si je jemal že sam sv. Pavel; že pri njem nahajamo besede, ki se ne strinjajo s tekstom, iz katerega jih je vzel, ako smemo verjeti slavnemu peterojezičniku Hieronimu. Apostol je slučajno videl napis na nekem oltarju v Atenah, pa ga je po svoje zasukal v prid krščanski veri, s tem da je vse, kar mu ni šlo v račun, opustil ter obdržal samo dve besedi, namreč NEZNANEMU BOGU, pa še te precej izpremenjeni. Zakaj neokrnjeni napis se je glasil: BOGOVOM AZIJE, EVROPE IN AFRIKE, BOGOVOM NEZNANIM IN TUJIM. Po Pavlovem zgledu se večidel ravna, kolikor vidim, družina modernih teologov ...”

Erazem: *Hvalnica Norosti* (1509), 64. pogl., prev. Anton Sovrè.

Thomas More

(1478-1535),
naslikal Hans
Holbein ml., 1527

Spodaj: Pieter
Bruegel, *Indija
Koromandija* (1567),
Stara Pinakoteka,
München.

VII. misel o utopiji

Popotnik Rafael Hitlodej, ki pripoveduje
o daljnem otoku Utopiji, pravi:

“Zame, dragi More, je povsem gotovo (da
ti po pravici povem, kar mislim), da tam,
kjer obstaja zasebna lastnina, kjer vsi vse
merijo z denarjem, ne moreta nikdar
vladati pravica in napredek ... edina pot,
ki vodi k splošni blaginji, je uvedba
lastninske enakosti.”

More (tudi avtor More?) pa mu ugovarja:

“Nasprotno, jaz pa sem mnenja, da nikoli
ne more biti srečnega življenja tam, kjer je
vse skupno. Kako bi namreč moglo biti
dovolj življenjskih potrebščin tam, kjer se
vsakdo odteguje delu, ker ga pri delu ne
spodbuja želja po lastnem dobičku in ker
ga zanašanje na tuje delo napravi
lenega?”

More: *Utopija* (1516), prev. Jože Košar.

Francois Rabelais
(1494-1553)

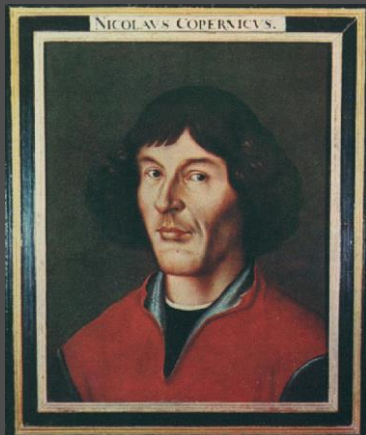
VIII. misel o čutnosti

*“Kako je bvtara prvi kos vojščakove oprave. Lej, kako je napravila narava. Hotela je, da bi rastline, drevesa, grmovja, zelišča in zoofiti, ki jih je ustvarila, trajali in se vse večne čase nadaljevali, in da bi vrste ne odmirale, čeravno umirajo posamezniki: skrbno je odela semena in kali ... in Galen je v prvi knjigi *Semena* posrečeno sklepal, da bi bilo bolje (se pravi manjše zlo) ne imeti srca kot ne imeti spolovil. Zakaj v njih se kot v oltarčku nahaja kal, ki ohranja človeški rod.”*

Rabelais, *Gargantua in Pantagruel*,
III. knjiga (1546), 8. pogl,
prev. Branko Madžarevič.

Levo : Hieronymus Bosch, Vrt naslad (ok. 1500), Prado, Madrid (izrez)

Nikolaj Kopernik

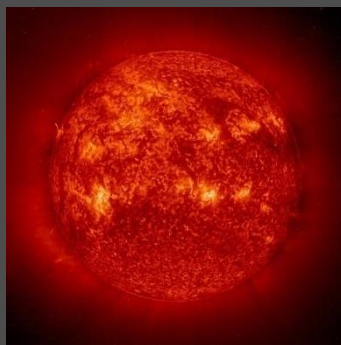
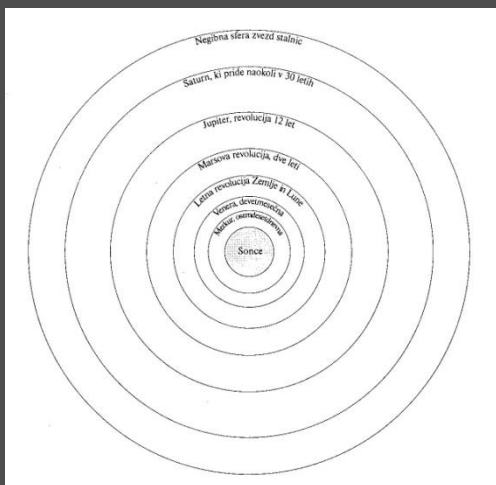
(1473-1543)

IX. misel o Soncu

Središče vesolja je Sonce,
Zemlja se vrti okrog Sonca!

“Sredi vseh [planetov] stoluje Sonce, zakaj kdo bi v tem templju, najlepšem izmed vseh, postavil to luč na kakšno boljše mesto od tistega, od koder lahko enakomerno vse osvetljuje. Temu ustrezno ga nekateri imenujejo luč vesolja, drugi um, tretji vladar. Trismegist ga je imenoval vidni Bog, Sofokles v *Elektri* vsevidni stražar vseh stvari. Sonce resnično prebiva na kraljevskem prestolu in od ondod vodi družino zvezd, ki ga obkrožajo.”

Kopernik, *De revolutionibus orbium coelestium* (1543).

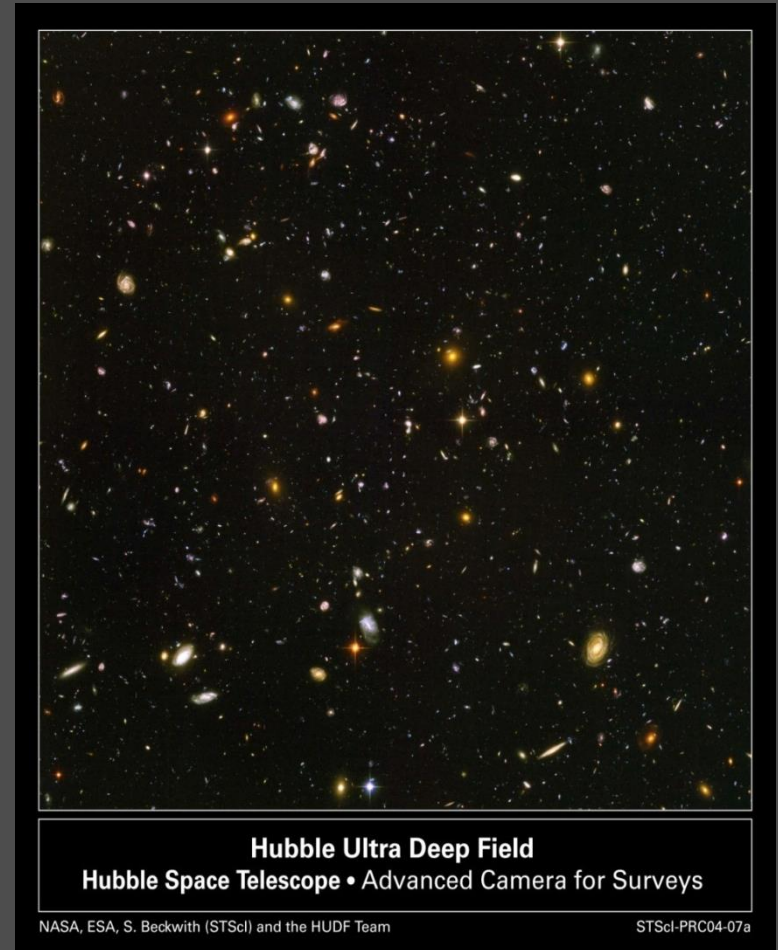
Giordano Bruno
(1548-1600)

Desno: Na Hubblovi sliki je kakih 10.000 galaksij (na navidezno “praznem” koščku neba), med njimi tudi tiste, ki so nastale približno pol milijona let po prapoku, ko je bilo vesolje “še mlado” – torej so zdaj oddaljene od nas najmanj deset milijard svetlobnih let.

X. misel o neskončnosti

“Eno je torej nebo, neizmerni prostor, nedrje, neskončno obdajajoče, etrska pokrajina, po kateri vse beži in se giblje. Tu se čutno zaznavajo nepreštene zvezde, nebesna telesa, oble, sonca in zemlje in si, nešteti, razumno pomagajo. Neizmerno in neskončno vesolje je sestav, ki je nasledek takega prostora in tolikernih vsebovanih teles.”

Bruno: *O neskončnem, vesolju in svetovih* (1585), prev. Mojca Mihelič.

Hubble Ultra Deep Field
Hubble Space Telescope • Advanced Camera for Surveys

NASA, ESA, S. Beckwith (STScI) and the HUDF Team

STScI-PRC04-07a

Michel de Montaigne
(1533-1592)

Desno: Michelov stolp na gradu Montaigne, kjer je imel knjižnico in pisal Eseje.

XI. misel o sreči

Montaigne je v svojem zadnjem eseju z naslovom *O izkustvu* zapisal:

“Ko plešem, plešem; ko spim, spim; in ko se samotno sprehajam po lepem sadovnjaku, tudi če so moje misli zaposlene del časa z daljnimi stvarmi, jih v drugem delu časa pokličem nazaj k sprehodu, k sadovnjaku, k milini te samote, k sebi.”

Montaigne: *Eseji*, III. knjiga (1588), 13. esej.

**William
Shakespeare**
(1564-1616)

Angleški park z ruševinami Fountains Abbey, Yorkshire

XII. misel o času

15. sonet

*Ko zrem, da vsaka živa stvar narave
le za trenutek zadrži prelest,
da svet, ta oder, kaže le predstave,
ki vodi jih skrivnostna sila zvezd,
da vzrastejo ljudje kakor rastline,
da tre in boža isto jih nebo,
da krik mladosti v trudno stárost mine
in, slednjič, da v pozabo let odmró –
tedaj zavest minljivosti predoči
mi vse bogastvo tvojih mladih dni
in to, da terja Čas uničujoči
od Smrti, naj jih v črno noč stemní;
in ker te ljubim, s Časom se borim
in kar ti vzame, spet ti podelim.*

Prevedel Janez Menart.